

Újabb adatok a BEM-nyomda viszontagságairól

(Kivonat)

BEM tábornok nemcsak katonának volt kitűnő, de pontosan ismerte a hadi propaganda fontosságát is. A Debrecen városból kapott tábori nyomdája, amelyet Kézdivásárhelynek adott, ma a Székely Nemzeti Múzeum sepsiszentgyörgyi főépületében van megőrzésben, és az 1848–49-es kiállítás része. A dolgozat a szabadságharc után Bukarestben letelepedett emigráns VERESS Sándor hagyatékában talált újabb adatokkal egészíti ki a nyomda történetét.

*

A magyar 48-as emigráció markáns egyénisége volt VERESS Sándor. A mehádiai csata (1849. augusztus 23.) után egész zászlóaljával Vercserovánál letette a fegyvert a törökök kezébe, és ezzel kezdetét vette a nyugat-európai országokban folytatott tevékenységétől átszőtt keleti emigrációja, amit két kötetes visszaemlékezéseiben meg is örökített.

VERESS Sándor, miután 1860-ban végleg letelepedett Bukarestben, az ottani református egyházközség és az egész bukaresti magyar kolónia közösségi életében vezető szerepet játszott egészen 1884. október 27-én bekövetkezett haláláig.

A kiváló mérnök, a sikeres vállalkozó tehetséggel forgatta a tollat is. A 48-as örökséget és a népszerűsítést ápoló lapok és kiadványok állandó munkatársa volt. Noha gazdag kézirásos hagyatéka és szétágazó levelezése csak részben maradt ránk, így is érdekes forrásokat őrzött meg koráról. A többi között a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, a Magyar Országos Le-

véltár és részben az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára több mint 800 hozzá intézett levelet, egy néhány füzetből álló érdekes önéletrajzi naplót és a román történelmet, valamint a múlt századi Romániát bemutató terjedelmes kéziratot őriz.

Levelezésében találtam meg nemrégben azt az ERDŐDY Sámuel által Debrecenből 1853. július 2-án VERESS Sándorhoz írt levelet, amely a BEM-féle nyomda vélt és valós viszontagságait örökítette meg. A sarkadi születésű ERDŐDY, a Debreceni Református Kollégium valamikori diákja, majd önkéntes honvéd maga is hadnagyként harcolt BEM erdélyi hadjáratában. Személyes élményei fűzték a rendkívüli tehetséggel megáldott hadvezérhez és Debrecenhez.

Nem tartozik szerény közleményem tárgyához, hogy bővebben szót ejtsek az írott szó, a propaganda szerepéről BEM erdélyi hadjáratában. A szabadságharcot szakszerűen viselő hadvezérek és általában a fegyveres küzdelem vezetői már jó pár évszázaddal BEM előtt tudták, hogy a háborút fegyverrel és tollal lehet megnyerni vagy elveszíteni. Ám BEM számára az írott szó rendkívül fontos volt Erdélyben, ahol baráthoz és ellenfélhez egyaránt szólni kellett. A BEM tábori nyomdájában kiadott két- vagy háromnyelvű röpiratok, felhívások megtették a magukét.

A kérdést összefoglalók és tanulmányok érintik. Közülük itt a BENDA Kálmán és IRINYI Károly könyvét említem meg. Benne a szerzők a következőket írják BEM tábori nyomdájával kapcsolatban: „a nyomda négy régi munkása egy sajtóval 1849 letelepedésénél útrakelt BEM tábornok seregével, és mint tábori nyomda részt vett az erdélyi hadjárásban. A négy személy közül három a szabadságharc után visszatért Debrecenbe, a negyedik eltűnt. Maga a sajtó is elmaradt Erdélyben, bár a város később, már a szabadságharc után, próbálkozott visszaszerzésével”¹. Ismételten szót ejt BEM tábori nyomdájáról KOVÁCS Endre BEM József-ről írt monográfiájában. Megemlíti, hogy a magyar szabadságharc lengyel származású legendás tábornoka 1848. december 4-én érkezett Debrecenbe, ahol „szemlét tartott a csapatok fölött, a városi nyomdától

¹Az EME BNyTt Szo. 1998 évi, sepsiszentgyörgyi Vándorgyűlésén előadott anyag bővített változata

magához vett egy kézisajtót, értekezett a város vezetőivel a hadsereg ellátásáról”². December 6-án már Nagyváradon volt, ahol kibocsátotta „a vegyes lakosságú Erdély minden népének szánt” nyilatkozatát, amely a szerző szerint BEM „első nemzetiségpolitikai nyilatkozata” volt³. BEM Kolozsvárott is ugyanazt tette, amikor december 27-én birtokába vette a várost. „Mindenekelőtt felhívással fordult az erdélyi lakossághoz és... hitet tett az alkotmányos jogok, a nagyvonalú nemzetiségi politika mellett, hirdette ismét az amnesztiát”⁴. 1849. március 12-én BEM Nagyszeben lakosaihoz fordult ezer példányban kinyomatott kiáltványában, amelyben – KOVÁCS Endre szerint – hangoztatja, hogy a „forradalmi hadsereg a rend őrzője, a biztonság garanciája.” Március 22-én a brassói házak falára elhelyezett háromnyelvű (magyar, német és román) kiáltványában fordult Erdély népeihez, június 24-én teszi ugyanazt, míg júliusban a székelyekhez, majd a határ átlépésekor az Ojtozi-szorosból fordul kiáltvánnyal Moldva lakosaihoz⁵.

Önálló tanulmányt közölt PÁLVÖLGYI Endre⁶ csaknem négy évtizeddel ezelőtt arról, hogy miként viszonyult BEM a nyomdászathoz. Szerinte „tábori nyomdát Magyarországon az 1848–1849. évi szabadságharcban alkalmaztak először”, BEM pedig, „a nyomdák nyújtotta lehetőségeket tudatosan használta mindenütt, ahol csak tehetta, a hadi és tábori sajtó szervezésében vitathatatlanul övé volt a vezető szerep”. A korabeli sajtóból információk alapján írja, hogy BEM Debrecenbe érkeztekor „1848. december 4-én magához hívatta TÓTH Endrét a városi nyomda művezetőjét” és felkérte: „bocsásson rendelkezésére egy sajtót a hozzávaló betűkkel, valamint két nyomdászt és két betűszedőt, hogy magával vihesse Erdélybe.” A két nyomdász KUTTOR Sámuel és ÚJVÁRI József volt, a két szedő pedig HEGEDŰS István és PÁLFALVI Károly. PÁLVÖLGYI kiemeli, hogy BEM tábori nyomdáját katonai nyomtatványok, kiáltványok, hirdetmények, röplapok, PETŐFI lelkesítő csatadalainak kinyomatására használta fel. Erdélyben mindenütt igénybe vette a városi nyomdákat. A szerző neki tulajdonítja a Kolozsvárott 1848.

december 27-étől OCSVAI Ferenc szerkesztésében megjelenő Honvéd című napilap kiadásának kezdeményezését. A forradalmár tábornok 1849. március 14-én Nagyszebenből a hírlaphoz intézett felhívásában leszögezte: „Első kellék alkotmányos szabadság megszilárdítására a sajtószabadság... Én semmi korlátot nem szabok nekik, nyomtathatnak amit tetszik, s amiért felelősek lehetnek, csakhogy becsületes, értelmes embereket válasszanak szerkesztőiknek.” 1849. április 16-án VESZELY Károly brassói káplán szerkesztésében hetilapot indít Brassói Lap címen, melyet Johann GÖTT nyomdájában készítenek. Csíkszeredában a csíksomlyói ferences zárda nyomdáját vette igénybe a BIRÓ Sándor százados szerkesztésében megjelenő Hadi Lap kiadására. GÁL Sándort bízta meg a sajtóőnöki teendők ellátásával. A csíki Hadi Lap mellékleteként jelent meg a Csíki Gyutacs, megintcsak BIRÓ Sándor és mellette SIMÓ Mózsa szerkesztésében. Ez egy tüzérségi szakmunkát közölt folytatásban. 1849. június 7-én Kézdivásárhelyen kezdeményezi a Székely Hírmondó kiadását. A lapot FOGARASI János szerkesztette és PÁLVÖLGYI szerint BEM tábori nyomdájában nyomtatták.

PÁLVÖLGYI a kérdésre, hogy mi lett a sorsa BEM tábori nyomdájának és a négy mesternek a szabadságharc leverése után, közli a következőket: 1850-ben a már említett TÓTH Endre művezető felkérésére Debrecen előljáróság CSÁTHY Károly tanácsstagot bízta meg a kérdés tisztázásával. A nyomda sorsára vonatkozó debreceni tanúvallomásokból kitudódott, hogy a négy mesterből hárman hazatértek, a BEM-féle sajtó ezek szerint KUTTOR Sándor szekerén volt, ő azonban eltűnt, mert többé semmit sem hallottak róla. A kérdezett tanúk úgy tudták, hogy a nyomdai felszerelés többi része 1849. augusztus 20-án a maroszéki Nyárádszentannán maradt a LÁZÁR gróf udvarában.

ÁRVAY József volt sepsiszentgyörgyi levéltárosé az érdem, hogy szerintem megnyugtató módon tisztázta a Székely Nemzeti Múzeumban őrzött BEM-féle nyomda viszontagságait 1849-ben és utána. Felhívta a figyelmet arra a szakiro-

dalomban elterjedt téves nézetre, hogy a KUTTOR Sámuel nyomdász szállította és 1849. augusztus 20-án a LÁZÁR gróf udvarában maradt könyvsajtó a BEM által Debrecenből erdélyi hadjáratára vitt tábori nyomda lett volna. Ezzel szemben kimutatta, hogy „a debreceni nyomdászok nem a debreceni könyvsajtó, hanem a BEM által [1849.] március 22-én vásárolt sajtót hagyták 1849. augusztus 20-án Nyárádszentannán”⁷. BINDER Pál és KILLYÉN Ferenc tanulmányából és az általuk felhasznált forrásokból kiderül ugyanis, hogy BEM Brassóban a nevezett napon Johann GÖTT ottani közismert nyomdásztól 500 forintért egy kisebb kézisajtót vásárolt, s ez volt a vásárlás után BEM táborában a debreceni nyomdászokkal⁸. Az eredeti debreceni nyomdát a *kézdivásárhelyiek megkeresésére és kérésére BEM 1849. március 21-én a háromszéki városnak adományozta*. A gazdag forrásanyagra támaszkodó tanulmányában ÁRVAY József nyomon kíséri a Brassóból kapott BEM-féle nyomda munkáját 1849 tavaszán–nyarán. Előadja, hogy a városnak volt még egy másik, Tordáról hozott könyvsajtója is, amely eredetileg a balázsfalvi görög-katolikus püspökségé volt és akkor került a forradalmi magyar hatóságok kezébe, amikor BEM Balázsfalvát elfoglalta⁹.

A Kézdivásárhelyen működő BEM-féle nyomda felszerelésével és a Brassóban vásárolt betűkészlettel a forradalom leverése után a háromszéki város református templom északi bástyájában volt egészen 1925. augusztus 10-ig, amikor a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumba szállították¹⁰.

Históriai vázlatunk¹¹ hosszúra kerekedett, de tettük ezt a minél teljesebb tájékoztatás szándékával, mert a Magyarország és Románia közötti áldatlan viszonyok miatt a romániai magyar kutatók eredményei csak kivételesen jutottak el a magyarországi szakemberekhez, ami persze még inkább fennállt fordítva.

A BEM-féle debreceni nyomda 1849. évi és későbbi viszontagságaira vonatkozó információcsere kiesését pótolandó kanyarodok vissza ERDŐDY Sámuel VERESS Sándorhoz írt leveléhez és vele kapcsolatban KUTTOR Sámuelhez.

A levélíró debreceni polgár (talán jegyző) nevét, tevékenységét előttünk homály fedi. Csak annyit tudunk róla, hogy KUTTOR Sámuelné debreceni asszony kérésére megírta a VERESS Sándorhoz Sztambulba küldendő levelet. KUTTOR Sámuelné férjét, a debreceni nyomdászt kerestette. A Budáról egész Ausztriába szétküldött kerestető levél nem váltotta be a hozzá fűzött elvárásokat, maradt tehát a remény a 48-as emigráció körében. Mivel ez zömében közvetlenül a világsi fegyverletétel után és a rákövetkező néhány esztendőben főleg a török fennhatóság alatti Balkánon, Konstantinápolyban és Kisásziában volt, KUTTOR Sámuelné is itt vélte férjét megtalálni. Kéznel volt a lehetőség VERESS Sándor személyében, aki tartotta a kapcsolatot szülőföldjével és Debrecennel, de egyben kiemelkedő személyisége volt a török fővárosban élő magyar emigrációnak. Ugyanakkor 1853-ban Debrecenben azt is tudták róla, hogy sikeres vállalkozó lett.

A jó szervező hírében lévő VERESS Sándor valóban szétágazó kapcsolatot tartott fenn a magyar emigráció különböző csoportjai között, de nyelvi ismeretei is (az angol és francia nyelven kívül ismerte a bolgár és görög nyelvet, s ami rendkívül fontos volt, tudott már törökül is) segítettek, hogy a sztambuli közegben jól feltalálja magát.

Érthető, hogy KUTTOR Sámuelné férjét keresendő, felkérte ERDŐDY Sámuel, hogy nevében írjon VERESS Sándornak, akiről hírt hozott „egy Törökországból haza (Debrecenbe) vándorolt legény”. A nevében írt levél első sorában esik szó BEM hadi nyomdájáról, mert KUTTOR Sámuel három debreceni nyomdász társával az erdélyi seregek élére KOSSUTH által kinevezett tábornok hadába szegődött. „December havában – olvassuk a levélben – BEM tábornok Debrecenbe jöven, az helybeli előljárástól nyomdát” kért, hogy azt hadával magával vihesse. Kérését a debreceniek teljesítették „és ugyancsak a nyomdával együtt el is mentek négyen, kik közül egy, KUTTOR Sámuel nevezetű, közép idejű, szőke, magos atyafi” volt.

A levélből kiderül, hogy KUTTOR Sámuel három társával végig BEM hadában szol-

gált. „Az ő elmaradása 1849 augusztus elején történt, mikor az orosz sereg Marosvásárhelyen keresztül húzódtott és ment”. KUTTOR Sámuel „is a nyomdával húzódtott, mivel a nyomda társzekerén volt”. A fegyverletétel után Debrecenbe hazatért három társa már nem tudott többet semmit mondani sem KUTTOR sorsáról, sem a nyomdáról. Ők csupán annyit tudtak, hogy KUTTOR Sámuel a nyomdát szállító „szekérrel elmaradt”.

Nem tudjuk, hogy VERESS Sándor megtalálta-e KUTTOR Sámuel, válaszolt-e a debreceni nyomdász feleségének nevében írt levélre és annak kérdéseire. Ott maradt-e KUTTOR Sámuel Sztambulban (ha egyáltalán ő is a keleti emigrációba került) vagy a török főváros körüli valamelyik településen élt, vagy éppenséggel Angliába, esetleg Amerikába vándorolt ki.

Az elmondottak és főleg ÁRVAY József alapos, adatokban gazdag tanulmánya tükrében kell tehát értékelni ERDŐDY Sámuel VERESS Sándorhoz írt levelét is, amelynek szövegét a mellékletben közöljük.

Melléklet

Debrecen. 1853. július 2

Tisztelt Úr!

Kérek bocsánatot előre míg soraimban elő sorolt környülményeinket el olvasná; az 1848-ban ki ütött szerentsétlen forradalomban December havában BÉM Tábornok Debreczenben jövéen, az helybeli előljárárságtól nyomdát kívánt Erdélyben, és ugyan tsak a nyomdával együtt el is mentek 4 [-en], kik közzül egy, KUTTOR Sámuel nevezetű, közép idejű, szőke, magos atyafi, kit már az édes neje az Ausztriai birodalomban hivatalosan is köroztetett Budáról, de rólla semmit nem tudnak és hallanak; most egy Török Országból haza vándorolt legénytől értesülvén, hogy Török Országban, nevezetesen Constancinapolyban és ottan körül-belől levő Városokban sok menekültek vagynak es ugyan tsak hogy Constancinapolyban az ottani 700 egyetemi menekültek főnöke tisztelt VERES István (!) úr. Ezen okra nézve bátorokodom ezen egy néhány soraimmal alkalmatlankodni uraságodnál, hogy ha tetszet volna rólla vala-

mit hallani vagy tudni, hogy nem ment-é ki Amerikába vagy Angliába vagy ottan körül-belől levő Városokba, mivel azon kivándorlott legény mondotta, hogy az körül-belől levő Városokban is sokan ki húzódtak.

Az ő elmaradása 1849-ben Augusztus elején történt, mikor az Orosz sereg Maros Vásárhelyen keresztül húzódtott és ment, ő is a nyomdával együtt húzódtott, mivel a nyomda Tár szekeren volt, de hogy merre ment, az kik hárman haza jöttek, többet nem tudnak s mondanak, tsak hogy az szekérrel el maradt. Ily szerentsétlen esetbe Édes neje, mint tyafit meg kért, hogy egy néhány sor írásom által tudósítam uraságát, s ismételve bátor vagyok fel kérni szegény aggodalomban levő édes neje nevében tisztelt urat, hogy ha ki menekült volna Amerikába vagy Angliába vagy ha halomása történt volna rólla, egy néhány sorral mentül előbb tudósítani és meg nyugtatni, mely remélt szíves barátságát várván, maradok Debreczenben Július 2-án 1853.

Tisztelt Úrnak jó akaró készit szolgálja
ERDŐDY Sámuel mp.

NB. Az levelet tessék KUTTOR Sámuelnének Kis Hatvan utzában 1499. szám alatti házhoz atreszalni¹²

Jegyzet

1. BENDA Kálmán – IRINYI Károly: **A négyszáz éves debreceni nyomda** (1561–1961). Akadémiai Kiadó. Budapest 1961. 135.
2. KOVÁCS Endre: **BEM a magyar szabadságharcban**. ZRINYI Kato-nai Kiadó. Budapest 1979. 45.
3. Uo. 46. KOVÁCS Endre idézi a váradi kiadvány teljes szövegét könyve 46–47. oldalain
4. Uo. 77. KOVÁCS Endre a kolozsvári felhívás szövegét közli.
5. Uo. 167–168., 176–177., 265., 273. és 294. oldalak
6. PÁLVÖLGYI Endre: **BEM József és a magyar nyomdászat**. In: **Papírpár és Magyar Grafika**. V. évf. 1961. 1. szám. 73–77.
7. ÁRVAY József: **Az első háromszéki nyomda és hírlap**. In: Aluta I. Sepsiszentgyörgy 1970. 193. oldal és a 15. jegyzet.
8. BINDER Pál – KILLYÉN Ferenc: **BEM tábornok Brassóban**. In: Korunk, 1969. 1088–1089.
9. ÁRVAY József: **Im**. 197–198., 205–206. oldalak és 59–61. jegyzetek.
10. Uo. 207. oldal és 58. jegyzet.
11. A szabadságharc nyomdaira, hadilapjaira általában és a székelyföldiekre kiváltképpen lásd: DEZSÉNYI Béla: **Tábori nyomdák és nyomdászok 1848-ban és 1849-ben**. In: Magyar Könyvszemle. 1944. 54–60.; KRISTÓF György: **Az 1849-iki Hadi Lap történetéhez**. Uo. 1942. 304.; LUKÁCS József: **Előkerült a „Csiki Gyutacs” két száma**. Uo. 1942. 50–52.; KEMÉNY G. Gábor: **Társadalom és nemzetiség a szabadságharc hadilapjaiban**. Budapest 1957; IMREH István: **1849-es székely hadilapok**. In: Korunk Évkönyv 1974, Kolozsvár 1974. 29–40.; IMREH István tanulmánya a leggazdagabb információkban, ami a székelyföldi hadilapokat és szerkesztőiket illeti.

(A családnevek majuszkulás kiemelését, beleértve a közlést, kötetyszerkesztési szempontok indokolják. **Szerk. megj.**)

Date noi privind istoria tiparului de campanie al lui BEM

(Rezumat)

Generalul BEM era nu numai un bun comandant militar, dar era conștient și de rolul propagandei de război. Tiparul său de campanie, primit de la orașul Debrecen, pe care ulterior l-a dat orașului Tg. Secuiesc, azi este în custodie la Sf. Gheorghe, fiind expus în clădirea principală a Muzeul Național Secuiesc. Lucrarea aduce noi date privind istoria acestui tipar, pe baza unor cercetări făcute pe arhiva Sándor VERESS, fost ofițer pașoptist, stabilit ulterior în București.

Fresh Data About the Adventures of BEM's Printing-Machine

(Abstract)

General BEM was not only a good soldier but he was well aware of the importance of military propaganda. The camp printing-machine that he had been given by Debrecen, and he had then offered to Kézdivásárhely (Tg. Secuiesc), is now in the main building of the Székely National Museum in Sepsiszentgyörgy (Sf. Gheorghe), as part of the exhibition presenting the events from 1848–49. The paper offers new data about the history of the printing machine, on the basis of the ones found in the literary heritage of the emigrant Sándor VERESS, who moved to Bucharest after the revolution.

**ŐRIZZE MEG EZEN LEVELÜNKET, MERT EZT BEM APÓNAK
A SZÉKELY NEMZETI MUZEUMBAN ÓRZOTT 1848—1849-IKI
TÁBORI NYOMDÁJA BETŪIVEL NYOMTATTUK.**

Igen tisztelt Uram!

Nemes és nemzeti székely testvérünk!

AZ 1879-BEN ALAPÍTOTT SZÉKELY NEMZETI MUZEUM először fordul e hazánk székely- és magyar lakosságához azért, hogy behívja pártoló tagjai sorába.

A SZÉKELY NEMZETI MUZEUM tulajdonosa a nemes székely nemzet, annak bárhol élő minden egyes tagja, az ővé a díszes palota minden kisése, az ő dicsősége az a tudományos munka, melynek jó híret ismerik messzi országokban is.

Az idők változása folytán ma egyetlen nagyszabású és általános ilyenmű tudományos intézete a székelységnek és az erdélyi magyarságnak, ehhez fordul székely vonatkozásokban nemcsak az itt élő román- és szász tudományos világ, hanem más országok tudósai is a mindennek fölött álló tudomány szolgálatában.

Fenntartása mindnyájunk érdeke s ezt eddig önzetlen és gondos székely lelkek esetenkénti adományai tették lehetővé. De a Székely Nemzeti Muzéumot tovább is fenntartani, létét szilárd alapra helyezni, fejleszteni és a nemzethez közelebb hozni csak akkor tudjuk, ha akad minden székely faluban legalább 10 OLYAN TAGJA A MI MUZEUMUNKNAK, aki pártoló taggyűjtő iverink aláírásakor s azután minden év szeptember hó 15-ig 100 Lei felhívás és kesedelem nélkül elküldi a Székely Nemzeti Muzéum címére (Sf. Gheorghe).

De a Székely Nemzeti Muzéum MEG EZT SÉM KIVÁNJÁ ELLENSZOLGÁLTATÁS NÉLKÜL. Minden pártoló tagjának ingyen küldi a továbbított és kiadásra kerülendő ismeretterjesztő füzeteit, nagyobb munkáknál pedig csak önköltségi árat számít. Pártoló tagjaink teljesen ingyen látogathatják a Muzéumban rendezni szokott ismeretterjesztő előadásainkat, valamint a Muzéum összes gyűjteményeit s használhatják a Muzéum könyvtárát. Tehát az évi 100 Lei tagsági díj tulajdonképpen előfizetési díjnak is tekinthető a Muzéum kiadványaira.

Zagoni Mikos Kelemen, torjai Apár Péter, kőrösi Csoma Sándor, apáczai Csery János, lengyelfalui Orbán Balázs s a többi nagyjaink áldozatos lelkei idézzük nemzeti uram elébe, azon testvéri kéréssel, hogy mindnyájunk közös ügyét felkarolni, a csatlakoztatást megelőzően mint több atyjával, ismerősével aláírni, tőlük az első évi tagsági díjat átvenni s címünkre minél előbb elküldeni sziveskedjék.

Ha pedig bármilyen okból tagul belépni, vagy a tagsági gyűjtést vállalni nem tudná, ezen levelünk visszaküldését kérjük.

Atyafiságos tisztelettel:

A Székely Nemzeti Muzéum igazgató-választmányára .

Dr. TÖRÖK ANDOR (Târgu-Săneș) elnök.

Dr. NAGY JENŐ (Sănmartin) alelnök.

Bárá SZENTKERESZTY BÉLA (Arcus) alelnök.

Dr. KERESZTES KÁROLY (Sfântu-Gheorghe) ügyv. alelnök.

ANTAL ÁRON (Mercuria-Ciuc)
Dr. BARABÁS ANDOR (Sfântu-Gheorghe)
BARABÁS SAMU (Papani)
BIRO ISTVÁN (Telisoara)
BOGÁTS DÉNES (Sfântu-Gheorghe)
BOGDÁN ARTHUR (Sfântu-Gheorghe)
Dr. BOGA LAJOS (Mercuria-Ciuc)
DEMETER FERENC (Sfântu-Gheorghe)
Dr. I. DIÉNES ODON (Târgu-Săneș)
Dr. FERENCZ LAJOS (Sfântu-Gheorghe)
IMREH BÉLA (Zoltan)
Dr. IMREH DOMOKOS (Odorheiu)
KONYA KÁLMÁN (Borosneul-Mare)
ROEDIGER LAJOS (Covasna)
Dr. SEBESI JÁNOS (Odorheiu)
SIPOS SAMU (Sfântu-Gheorghe)
SZÓTS ALBERT (Zagon)
ZATHURECZKY KÁLMÁN (Aita-Mare)

igazgató-választmányi tagok.

FELSZEGHI ISTVÁN igazgató-őr (Sfântu-Gheorghe)
Dr. KÖNSZA SAMU " " " "
ANDRÁSI TIVADAR " " " "
BÁGYA ANDRÁS " " " "
DEBRECZY SÁNDOR " " " "
GÓDRI FERENC " " " "
KERNNE BIBO ERZSÉBET " " " "

Cenzurat

